

Đề bài

**Sóng là lời giải bày
rất chân thực, rất
Xuân Quỳnh về
khát vọng tình yêu.
Hãy phân tích bài
thơ để chứng minh.**

Bài làm

*Em trở về đúng nghĩa trái tim em
Là máu thịt đời thường ai chẳng có
Sẽ ngừng đập lúc cuộc đời không còn nữa
Nhưng biết yêu anh cả khi chết đi rồi*

Xuân Quỳnh là nhà thơ nữ viết nhiều và rất hay về tình yêu, thơ tình của chị đậm nét tự truyện. Vẫn là truyện muôn thưở của tình yêu nhưng bao giờ chúng cũng có vẻ như là chuyện riêng của Xuân Quỳnh. Qua thơ chị người đọc thấy một tâm hồn gắn bó thiết tha với cuộc đời của con người, khao khát yêu và chăm chút cho hạnh phúc bình dị của đời thường. Thơ của Xuân Quỳnh người ta biết đến nhiều nhất là mảng thơ tình như *Thuyền và biển*, *Thơ tình cuối mùa thu*, *Tự hát*, *Sóng*. Trong số những bài thơ đó *Sóng* là bài thơ hay của chị in trong tập *Hoa dọc chiến hào* (1968). Ở đây khát vọng tình yêu đã được thực hiện theo cách riêng rất chân thực, rất dễ yêu, dù hình tượng sóng mà Xuân Quỳnh mượn làm ẩn dụ vốn chẳng xa lạ gì với các nhà thơ viết về tình yêu kim cổ. Trước Xuân Quỳnh đã có biết bao nhà thơ thiên tài viết về tình yêu và cũng dùng tới hình ảnh con sóng để diễn đạt tình cảm. Nhưng Xuân Quỳnh hình như không có ý tranh đua với họ. Chị khiêm tốn đem chuyện mình ra kể, không giảng giải cho ai, không xây dựng lí thuyết, không nói điều gì vượt quá nhận thức và trải nghiệm của chính mình. Khi chị nói:

*Nỗi khát vọng tình yêu
Bồi hồi trong ngực trẻ*

Thì trước hết ta nên hiểu là chị đang nói về mình, đang thú nhận nỗi bồi hồi của mình cùng với tự biết mình đang còn trẻ. Nếu mấy câu ấy ứng hợp với nhiều người thì lại là chuyện khác. Xuân Quỳnh mượn hình tượng sóng để diễn tả tình yêu vì nhà thơ cảm nhận những đặc điểm của sóng giống như tình yêu con người. Sóng luôn ở trạng thái phức tạp của tình yêu lừa dối như lời một nhà thơ từng nói:

*Anh muốn giấu tình yêu
Nhưng muốn em được biết
Anh thâm đau khổ nhiều
Vì yêu em tha thiết*

Xuân Quỳnh cũng thế, cái nhìn của Xuân Quỳnh xuất phát từ bên trong. Nó không giống sự suy đoán tuy già dặn, đúng đắn nhưng lại đi từ ngoài vào của các nhà nghiên cứu tâm lí tình yêu. Cũng thế, khi nói về nơi bắt đầu của tình yêu, Xuân Quỳnh đứng giữa cái phân vân của chính mình.

*Trước muôn trùng sóng bể
Em nghĩ về anh, em*

*Em nghĩ về biển lớn
Từ nơi nào sóng lên?
Sóng bắt đầu từ gió
Gió bắt đầu từ đâu?
Em cũng không biết nữa
Khi nào ta yêu nhau*

Bắt đầu là cõi riêng vươn ra chân trời biển rộng để chia sẻ, nhận thức và bày tỏ khát vọng. Rồi nhà thơ mon men theo hành trình ngược để nhận thức những bí ẩn từ của tình yêu. Tác giả băn khoăn ta yêu nhau khi nào? Người ta thường hay đối chiếu hai câu thơ *Em cũng không biết nữa, Khi nào ta yêu nhau* của Xuân Quỳnh với câu *Làm sao cắt nghĩa được tình yêu?* trong bài *Vì sao* của Xuân Diệu. Đứng là giữa chúng có sự tương đồng nhưng cái khác vẫn rõ. Mặc dù tỏ ra ngần ngại nhưng Xuân Diệu vẫn cắt nghĩa, và sự cắt nghĩa của ông khá rạch ròi. Xuân Quỳnh không hẳn giống thế, chị không ham lí giải, phân tích, dù trong lòng có bao mối bức xúc đòi *tìm ra tận bề để hiểu, để nghĩ*. Chị vẫn giữ nguyên vẹn tâm lí phụ nữ của mình với cái lắc đầu thật dễ động lòng. *Em cũng không biết nữa*. Thương biết bao nhiêu cái lắc đầu nhẹ nhàng ấy. Một câu trả lời rất con gái, vừa như một lời nũng nịu trước một câu hỏi của chàng trai. Nhu cầu tìm hiểu ở đây là nhu cầu của tình cảm hơn là nhu cầu của trí tuệ. Nó cũng như con sóng, được đẩy tới rồi thoát lui và tràn trong nỗi ngọt ngào được che chở, vỗ về. Biết ta đang yêu nhau thế là đủ. Thắc mắc một tí chỉ là để yên tâm hơn với hạnh phúc hiện có. Tuy nhiên, như chị đã viết trong bài thơ khác (*Thuyền và biển*)... *tình yêu muôn thưở, có bao giờ đứng yên*, dù không có gì thật gay gắt thì tình yêu cũng như sóng, vẫn muốn vỗ suốt cả hai chiều không gian và thời gian:

*Con sóng dưới lòng sâu
Con sóng trên mặt nước
Ôi con sóng nhớ bờ
Ngày đêm không ngủ được*

Là một con người của thời đại dám sống với toàn bộ những gì mình có, Xuân Quỳnh không ngại nói thẳng ra nỗi đau đớn của mình. Tầng sâu và chiều rộng, nỗi nhớ lúc âm thầm cuộn cuộn, khi trào lên dào dạt; ngày và đêm từng con sóng nhớ cứ trào lên vỗ vào lòng nôn nao, thao thức; nó chiếm lĩnh cả thời gian và bao trùm không gian. Nỗi nhớ choáng đầy cõi lòng, cuốn hút tâm tư. Người đang yêu ấy như chìm trong biển nhớ. Từng con sóng biển là những con sóng lòng da diết nhớ thương đôi bờ.

Biển cồn cào suốt đêm.

*Những đợt sóng dồn lên phà xuống
Biển yêu đất liền cuồng rộng lượng
Muốn xô bờ nhưng lại sợ bờ đau*

Mượn hình tượng sóng nói chưa đủ, cái tôi trữ tình đã tách ra khỏi sóng để bày tỏ tình cảm. Trong tâm thức con người ấy, chỉ có anh là đáng kể mà thôi. Chị rất kiên định trên lập trường tình yêu và tuyệt đối đề cao lòng chung thủy.

Dẫu xuôi về phương Bắc

Dẫu ngược về phương Nam

Nơi nào em cũng nghĩ

Hướng về anh một phương

Nỗi nhớ bao trùm lên không gian bao la, từ cõi ý thức nỗi nhớ tràn sang cả bên bờ với tiềm thức và vô thức. Nỗi nhớ vừa mênh mông vừa sâu đậm, khắc khoải, cồn cào. Trong nỗi nhớ ấy, người đọc còn thấy sức mạnh và lòng chung thủy cả người con gái đang yêu. Những lời khẳng định ấy thật da diết, riết róng và cũng chứa đựng thật nhiều thách thức – thách thức với hoàn cảnh và thách thức với cả tình anh nữa! Những ai hay do dự và có thói quen vọng ngoại trong tình yêu hẳn sẽ có cảm giác chợn trước sự tỏ bày dứt khoát ấy. Bình thường người ta vẫn nói ngược về phương Bắc xuôi về phương Nam nhưng Xuân Quỳnh thì ngược lại. Đối với chị, dù xáo trộn một tí thì điều đó cũng không có gì quan trọng. Quan trọng nhất chỉ là phương anh, dù ở đâu em cũng hướng về. Nếu nói đến sự quyết liệt trong tình yêu của Xuân Quỳnh thì khổ thơ này là dẫn chứng thuộc loại tiêu biểu nhất.

Như nhan đề bài thơ đã nói rõ, hình tượng trung tâm ở đây là hình tượng sóng. Mới nhìn qua, cách biểu đạt khát vọng tình yêu bằng ẩn dụ kia chưa phải đã thật độc đáo. Dù vậy, Xuân Quỳnh đã hoàn toàn đúng khi chọn đối tượng để hóa thân. Sóng – Xuân Quỳnh – nhân vật trữ tình tuy là ba nhưng cũng gần như là một. Ở Xuân Quỳnh cũng có nhiều nét đối cực như sóng, cũng không bao giờ chịu ngồi yên bề như sóng, và cũng như sóng, luôn muốn tìm ra biển lớn của tình yêu, của cuộc đời.

Dữ dội và dịu êm

Ồn ào và lặng lẽ

Sóng không hiểu nổi mình

Sóng tìm ra tận bể

Căn cứ vào âm điệu dồi dào, nhiều biến đổi và thường là cuộn trào sôi nổi của bài thơ, có thể thấy sóng là hình tượng sóng thực chứ không hề là hình ảnh minh họa (hình ảnh minh họa chỉ là vỏ ngoài của ý tưởng, nó sẽ chết khi ý tưởng đã được người đọc lĩnh hội hết). Xuân Quỳnh đã phá vào hình tượng sóng vốn khá quen thuộc hơi thở yêu đương nồng nàn của mình, và do vậy, tái tạo nó, khiến nó như mới được sinh ra lần đầu với tình yêu của chị. Đôi khi, sự hóa thân của chị vào sóng sâu sắc đến mức sóng cũng thành ra có dáng... vất vả lo toan, tất bật ngược xuôi như người phụ nữ vậy. Khổ thơ có mấy câu *Dẫu xuôi về phương Bắc, Dẫu ngược về phương Nam...* cùng khổ tiếp theo cho thấy rõ điều đó

*Ở ngoài kia đại dương
Trăm ngàn con sóng đó
Con nào chẳng tới bờ
Dù muôn vời cách trở*

Nhưng hình tượng sóng trong bài thơ của Xuân Quỳnh không phải là một ẩn dụ hoàn chỉnh. Đây chính là điểm thú vị nhất về phương diện nghệ thuật của tác phẩm. Ẩn dụ sóng đã được giải thích ngay từ nửa sau của khổ thơ thứ hai, không đợi người đọc phải suy đoán, phải tìm cách giải mã, dẫn rằng cuộc giải mã vẫn cần tiếp tục ở một số cấp độ cao hơn. Theo một góc nhìn nào đó, Xuân Quỳnh đã để lộ ý hơi sớm, đã không tận dụng hết sức chứa của ẩn dụ này. Nhưng điều quan trọng đối với Xuân Quỳnh không phải sự giấu che khéo léo mà là sự bày tỏ cùng kiệt nỗi yêu thương và khát vọng của mình. Khi cần chị đứng ra thuyết minh trực tiếp. Biết đâu chị chẳng nghĩ: Đã thực hiện được sự thống nhất giữa cái tôi tình yêu với sóng rồi, thì để sóng nói hay mình nói cũng thế mà thôi! Thậm chí không phải thay nhau mà có lúc cả hai cùng nói, khiến cho ý nghĩa của vấn đề càng có sức đập mạnh vào nhận thức và tình cảm của người đọc. Cách biểu đạt thơ này từng xuất hiện ở bốn câu cuối của bài *Thuyền và biển* giờ lại có mặt ở đây. Sau khổ thơ miêu tả những con sóng dưới lòng sâu, trên mặt nước, ngày đêm không ngủ được vì nhớ bờ, chị bồi thêm hai câu rất đột ngột, cho đứng riêng thành một khổ, phơi lộ cái tôi của mình.

*Lòng em nhớ đến anh
Cả trong mơ còn thức*

Hai câu thơ đứng tách riêng ra như một lời khẳng định tình cảm em dành cho anh, nỗi nhớ em hướng về anh luôn hiện hữu cả trong giấc mơ. Khi ẩn mình trong sóng, khi đứng hẳn ra và xung em một mà hai, hai mà một, cái tôi Xuân Quỳnh luôn thao thức, trăn trở. Vừa bộc lộ gián tiếp lại vừa giải bày trực tiếp, khi ẩn, khi hiện, đây mới chính là nhịp sóng ngầm của bài thơ, quy định những xao động bề mặt, biểu hiện qua câu chữ và âm điệu, nhịp điệu tương đối dễ thấy. Ẩn dụ *sóng* tuy có lúc bị phá vỡ, nhưng đây chỉ là sự phá vỡ bề ngoài. Điều đó tạo điều kiện cho ta hiểu sâu hơn tầng ẩn dụ của cả bài thơ, hiểu sâu hơn những lo âu khắc khoải, những hi vọng, những khát vọng, những gắng sức kiếm tìm và hành động tất yếu phải có ở một tình yêu chân chính, một tình yêu như tình yêu của Xuân Quỳnh khi đối diện với cuộc đời rộng lớn, với thời gian trôi chảy không ngừng.

*Cuộc đời tuy dài thế
Năm tháng vẫn đi qua
Như biển kia dẫu rộng
Mây vẫn bay về xa
Làm sao được tan ra*

*Thành trăm con sóng nhỏ
Giữa biển lớn tình yêu
Để ngàn năm còn vỗ*

Như trên đã phân tích, bài thơ *Sóng* của Xuân Quỳnh có một cách thể hiện riêng về khát vọng tình yêu. Bao trùm lên là sự chân thực trong tình cảm, dường như chỉ nói những điều mà nhà thơ đã thể nghiệm sâu sắc. Cách nói ở đây đầy táo bạo, nhiều khi quyết liệt chứ không hề dè dặt, sẽ sàng. Hình tượng sóng được xây dựng sinh động, hàm chứa nhiều ý nghĩa phong phú, tuy nhiên nó thường bị giải thích bằng những lời thô lộ tình cảm trực tiếp của nhân vật trữ tình. Với một vẻ đẹp khá độc đáo, khá riêng đó, bài thơ đã giành được tình cảm tốt đẹp của rất nhiều người đọc trong những năm qua. Như mong ước của Xuân Quỳnh, giữa biển lớn tình yêu, con sóng thơ được chị hóa thân vào vẫn còn dào dạt vỗ.